

Konsekvenser av strukturering for flåte, industri og samfunn

Audun Iversen, John R. Isaksen, Edgar Henriksen, Øystein Hermansen, Bent Dreyer, Thomas Nyrud

PRESENTASJONSMATERIELL FRA FHF-PROSJEKT 901266 "FREMTIDIGE EFFEKTER AV STRUKTURERING PÅ SJØ OG LAND«, TROMSØ, SEPTEMBER 2018

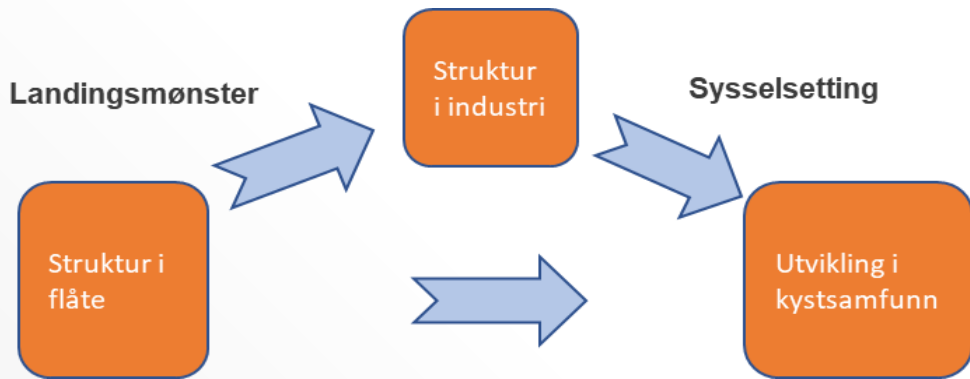

Resultatene fra dette prosjektet finnes i to Nofima-rapporter, en rapport om strukturering i fiskeflåten, og en om strukturelle endringer i industrien.

Foredraget bygger også på boka *Fisken og folket*, som vi skrev i 2016, og på kunnskap fra 40 år med *Driftsundersøkelsen for fiskeindustrien*.

Strukturering i flåten påvirker industri og samfunn

3

-Hvorfor er strukturering fortsatt aktuelt?

=> Strukturering påvirker samfunnet, store verdier skapes og fordeles

Strukturering i flåten påvirker samfunnet direkte

Men kanskje like viktig: struktureringen påvirker industrien, og utviklingen i industrien er for mange samfunn vel så viktig utviklingen i flåten.

Hva kom før strukturordningene?

Overfiske, overkapasitet, subsidier og kondemneringsordninger
TAC, lukking og fartøykvoter
Og så strukturering...

Nofima

Strukturordningene har en forhistorie:

Teknologisk utvikling gjorde oss i stand til å «tømme havet», først med silda gjennom 60-tallet, før torsken kom i fare rundt 1990.

Husk også at næringen bare for 25-30 år siden var gjennomsubsidiert.

Vi fikk berget bestanden gjennom totalkvoter, og yrkesfiskeren skulle ivaretas gjennom å fordele fisken på færre aktive fiskere; vi fikk lukking og fartøykvoter

Men lukkingen løste ikke alt: fortsatt hadde vi overkapasitet og lav lønnsomhet.

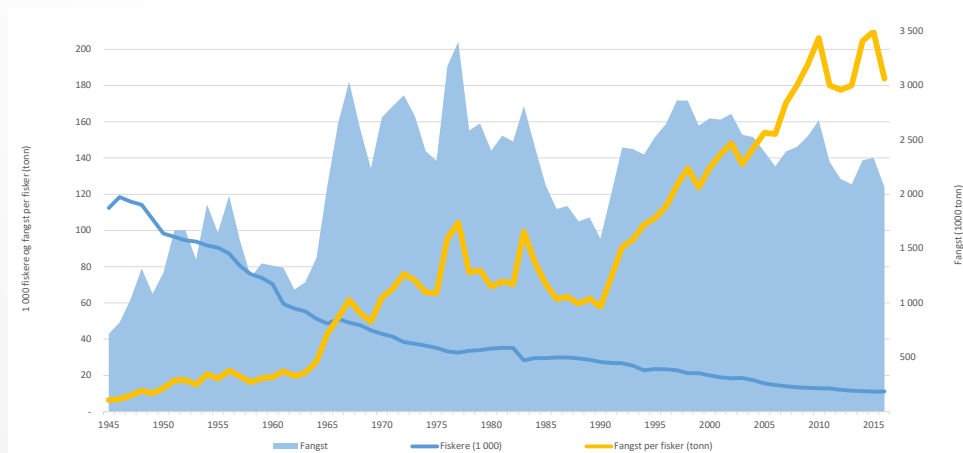
Strukturordninger ble innført for å fordele fisken på færre fartøy, og øke lønnsomheten

Med TAC og lukking får vi et nullsumspill. De som vil vokse, må kjøpe ut andre

Subsidiering forsvinner – markedsbaserte ordninger for å fordele blir prioritert

Effektivisering – en kontinuerlig prosess

Fangst per fisker øker

5

Kilde: F.dir.

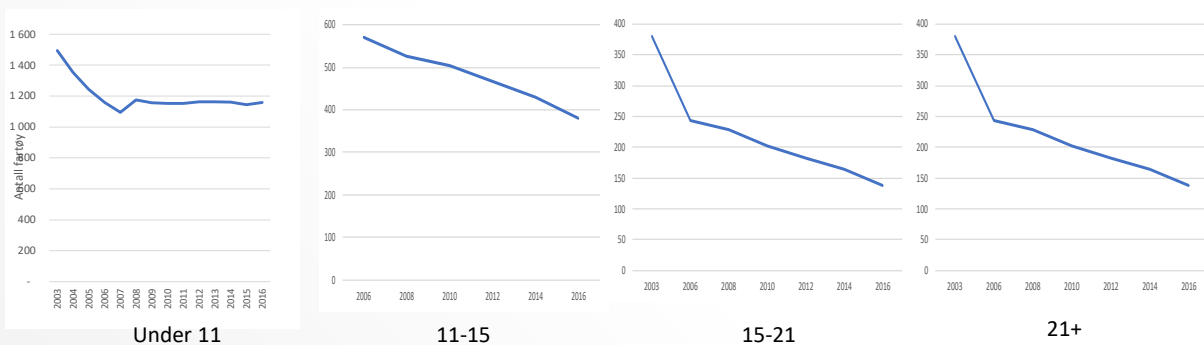
Strukturering er en langsiktig prosess, henger sammen med

- Teknologitviking
- Lønnsvekst i andre sektorer

- Og denne utviklingen må forventes å fortsette (i takt med lønnsvekst, og som muliggjort av teknologitviking)

Kystflåte – antall fartøy

Reduksjon i alle grupper

6

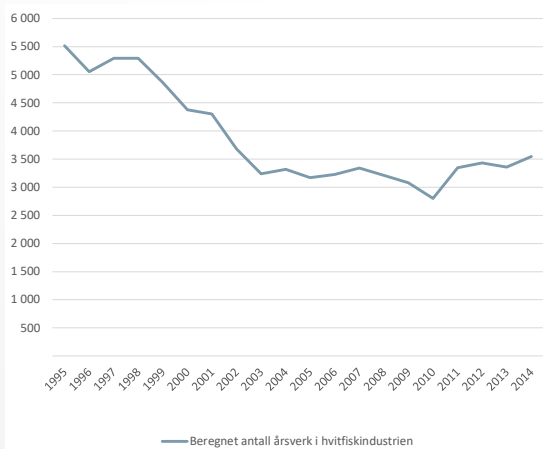
Nofima

Etter strukturordninger ser vi en klar nedgang i antall fartøy i alle grupper.

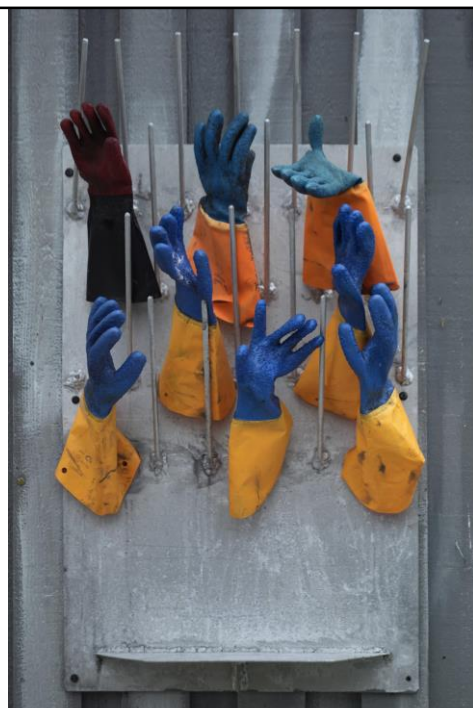
Noe lignende vil man nok se om flåte under 11 får strukturmuligheter

(Obs: litt ulik skala på y-aksen)

Færre industribedrifter – færre ansatte

7

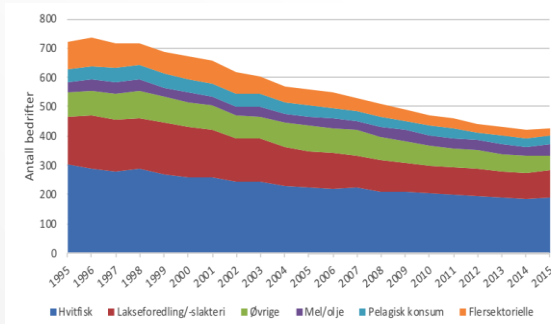

På land ser vi også klare strukturendringer:

- Færre industribedrifter
- Færre ansatte
- Men nedgangen i ansatte flatet ut i 2003, og antallet har til og med økt noe de siste årene

Strukturelle endringer i industrien

Færre anlegg over tid

8

Industrien går også gjennom strukturprosesser, som kan ha betydning for flåten

Det har over tid blitt færre anlegg, og dermed større avstand mellom dem, eller evt mindre konkurranse på steder hvor det før var flere anlegg

Hva betyr dette for konkurransesituasjonen? Prisdannelsen? Mulighetene for flåten til å levere hele året?

Færre steder med fiskeindustri

1995: 145 steder

2015: 122 steder

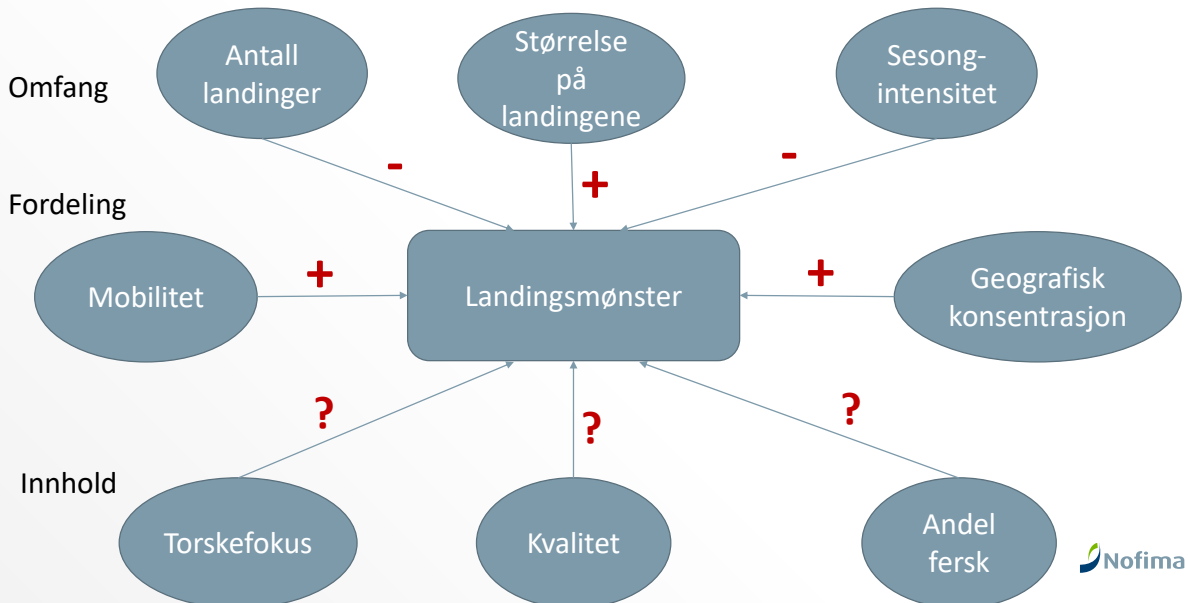
9

Det har også blitt færre steder som har fiskeindustri

Med færre bedrifter blir det også større avstand mellom dem, eller evt mindre konkurranse på steder hvor det før var flere anlegg

Hva betyr dette for konkurransesituasjonen? Prisdannelsen? Mulighetene for flåten til å levere hele året?

Flåtens landingsmønster påvirker industrien:

Omfang av landinger

Antall landinger går ned, størrelsen går opp: bidrar til færre bedrifter

Fordeling av landinger, i tid og sted

Sesongene blir kortere, men ikke på grunn av strukturering (strukturente båter strekker sesongene litt mer)

Mobiliteten øker: bidrar til større konkurranse og færre/større anlegg

Vi får geografiske endringer, konsentrasjon og omfordeling av aktivitet (mer om det senere)

Innhold i landingene

Når det gjelder innholdet i landingene er sammenhengene mer utydelige

Kvalitet: nye fartøy gir større kvalitetspotensiale, men større fangster og mer effektive redskap (mindre line, mer snurrevad) trekker i motsatt retning

Andelen av ferske landinger går ned, men kvantumet øker (i takt med kvote)

Strukturering og samfunn

Vinnere og tapere

Sysselsetting på sjø og på land

Små eller store fartøy og anlegg?

Nofima

Vi har sett litt på hva flåte og industri betyr for kystsamfunnene.

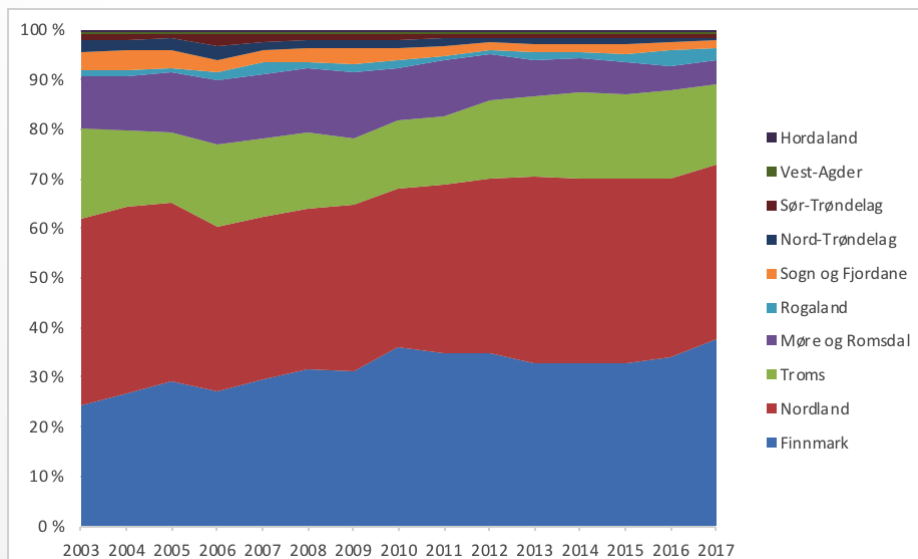
Vi ser endringer mellom fylker, mellom regioner og mellom kommuner

Demografien påvirkes nok av strukturering, men også mye av vandringsmønster/tilgjengelighet og industridynamikk

Strukturordningene har antageligvis forsterket noen av de store demografiske tendensene som preger norske «utkanter»

Noen samfunn vinner, på bekostning av andre, For mange samfunn er sysselsetting på land mer utslagsgivende enn flåte

Fylkesvis fordeling av landingene (Hvitfisk, fersk)

12

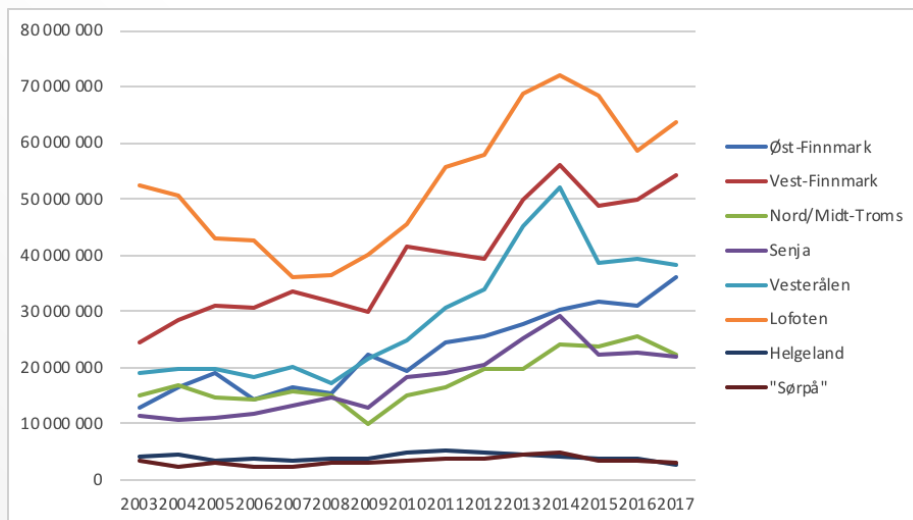
Nofima

Også for ferske landinger av hvitfisk ser vi at Nord-Norges andel øker i perioden, fra vel 80 % til nær 90 %.

Innad i Nord-Norge er det Troms og Finnmark som vokser, litt på bekostning av Nordland.

Finmark øker sin andel fra om lag 25 % til om nesten 35 %.

Store endringer på regionnivå (Landing av fersk torsk)

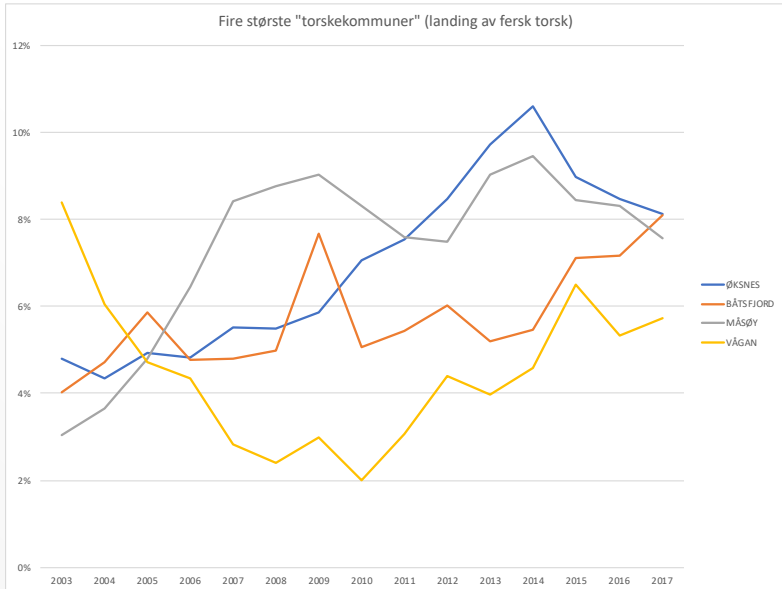
13

Nofima

Her er kvantum av fersk torsk

Regionene får ulik glede av kvoteøkningen

Store endringer blant de største fiskerikommunene (Landing av fersk torsk)

14

Nofima

Det er store endringer i fordelingen av landinger mellom kommunene.

Hva skyldes disse store endringene?

Noe kan skyldes strukturering, men mye skyldes også vandringsmønster og tilgjengelighet.

Og ikke minst: industridynamikk: konkurranse mellom aktører, hvor noen vinner, noen taper

Strukturering betyr politiske veivalg

Næringen står overfor noen politiske veivalg

Tre viktige spørsmål

- som politikere må ta stilling til:

1. Hvor langt skal struktureringen gå?
2. Hvor fort skal struktureringen gå?
3. Hvordan skal den gjennomføres?

Politiske veivalg

Strukturpolitikken er et sterkt verktøy

- Flåten påvirkes åpenbart
- Men også store konsekvenser for industri og samfunn

Stort politisk ansvar – og politiske avveininger

- Stort kunnskapsbehov
- God oversikt og gode mål på strukturering er viktig
- Samsvar mellom mål og virkemidler?

Mål for struktureringen?

- Fokus på effektivitet eller distriktspolitikk?

For å oppsummere:

Fiskere er investeringsvillige og omstillingsdyktige, de responderer på endringer i virkemidlene

Strukturpolitikken er et sterkt verktøy, den utløser stor endring i flåtestrukturen

Dette påvirker både industri og samfunn

Det ligger dermed et stort politisk ansvar i strukturpolitikken – og det krever politiske avveininger

En form for strukturering er på lang sikt nødvendig – utfordringen er å finne rett tempo

Til det kreves kunnskap, både god oversikt og gode mål for strukturering

Effektivitet eller distriktspolitikk?

- Brems på strukturering betyr at man unngår å ta ut en effektiviseringsgevinst
- «Fordelen» er en overkapasitet som bidrar til større sysselsetting – men vet vi egentlig det?
 - Mer arbeidskraft enn optimalt?
 - Unødvendig vedlikehold
 - Små, gamle, usikre båter
 - Enmannsarbeidsplasser
 - Dårlig kvalitet?

Effektivisering må til – men hvem får effektiviseringsgevinsten?

- Struktureringen har synliggjort en ressursrente
- De som selger seg ut får hele gevinsten
- Hva kunne vært gjort annerledes?
- Hva kan politikerne nå gjøre?

18

Den viktigste avveiningen ligger kanskje i valg av fokus for politikken – effektivitet eller distriktspolitikk

Men husk at en ineffektiv næring også kan være dårlig distriktspolitikk, med svak avlønning og usikre arbeidsplasser

- /Nofima
- @nofima
- /company/nofima/
- /nofima
-
- #nofima

Audun Iversen
Forsker

- Audun.iversen@nofima.no
- /company/nofima/